

Het kind wordt er niet slechter van

Er wordt altijd geredelijk van uitgegaan dat een echtscheiding slecht is voor de kinderen uit dat gebroken gezin. Maar is dat wel zo? De Nederlandse socioloog Ruut Veenhoven komt na een uitgebreide studie alvast tot een andere conclusie.

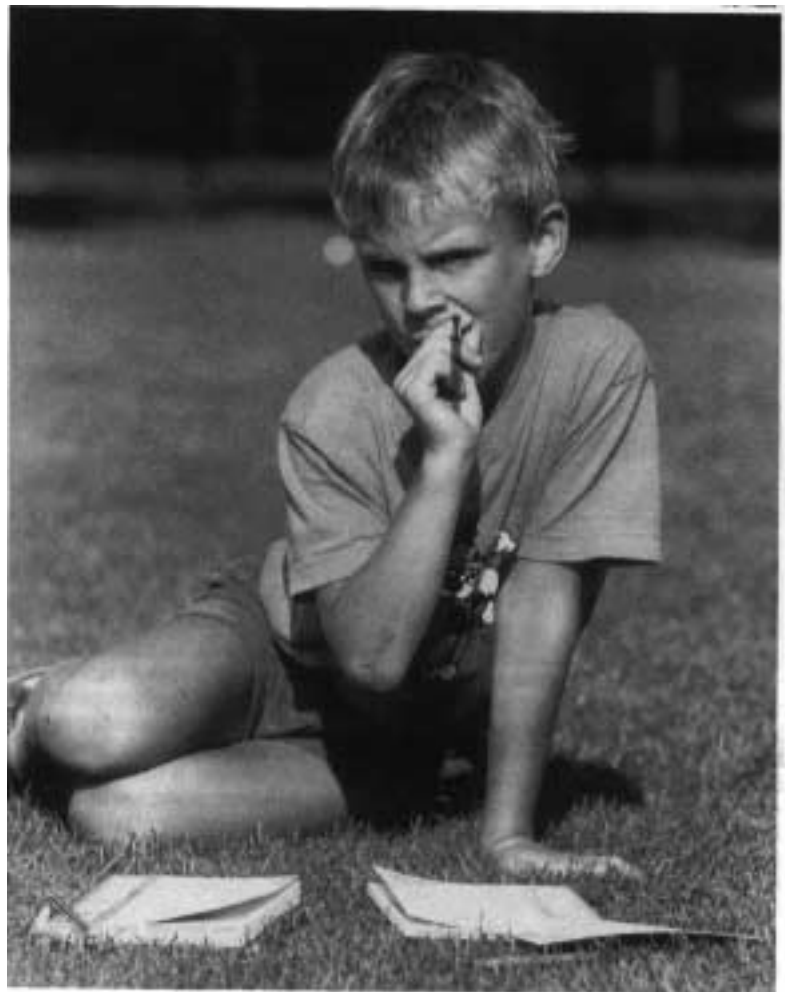
Het wordt vaak gezegd en wetenschappers hebben er dikke boeken over geschreven echtscheiding is zo ongeveer het ergste dat ouders hun kinderen kunnen aandoen. Kinderen uit een gebroken gezin zijn getekend voor de rest van hun leven, ze doen het slecht op school en hebben weinig vriendjes.

Het idee dat een kind *psychische schade* oploopt als z'n ouders uit elkaar gaan, wordt door veel onderzoeken bevestigd, waarbij onderwijzers of maatschappelijk werkers gevraagd wordt om het welzijn van kinderen uit gebroken gezinnen in te schatten. Hetzelfde beeld wordt aangetroffen bij de cliëntèle van psychiaters en reklasseringsinstellingen. Jongeren met gescheiden ouders blijken daarin veelal oververtegenwoordigd.

Liever een jongen. Meisjes hebben minder zelfvertrouwen en zijn vanaf de puberteit tot aan het begin van de volwassenheid ook iets minder gelukkig.

Onderzoeken die op die manier gevoerd worden, blijven nogal eens in stereotiepe beeldvorming steken of spitsen zich toe op extreme gevallen uit vaak lage sociale

klassen, zij meten niet altijd het *werkelijke verschil* tussen kinderen uit intacte en gebroken gezinnen.

Doctor *Ruut Veenhoven*, hoofd- docent in sociologie en sociaal beleid aan de Erasmus- universiteit, Rotterdam, besloot om polshoogte te nemen bij gewone Nederlandse scholieren. *Zijn scheidingskinderen minder gelukkig dan andere?* was dé hamvraag voor een professor, die zich al ettelijke jaren hoofdzakelijk met geluk bezighoudt. In een onderzoek bij 2.734 adolescenten uit heel Nederland, stelde hij vragen over levensvoldoening en zelfwaardering. Ruut Veenhoven en zijn collega *Mikail Verkuyten* ondervroegen niet alleen scheidingskinderen, maar ook kinderen uit intacte gezinnen en halfwezen, die nooit een moeder of vader gekend hebben.

Uit de analyses blijkt dat kinderen uit een gebroken gezin echt niet zo ongelukkig zijn. Tussen scheidings- kinderen en halfwezen zijn er geen verschillen. Dat wijst erop dat liet niet zozeer de scheiding is, die licht negatieve effecten heeft. De verschillen in *subjectief wel- bevinden* tussen kinderen uit intacte en niet-intacte gezinnen bestaan, maar kunnen nauwelijks interessant genoemd worden. Het verschil in gelukkig zijn, bedraagt (uitgedrukt in statistische percentages) hoogstens 0.7 procent. Dat een scheiding een kind op korte termijn kan ontredderen, wil Veenhoven met z'n studiemateriaal niet ontkennen. Zijn analyses tonen wel aan dat een echtscheiding op wat langere termijn de kinderen niet in hun groei en ontwikkeling aantast. Een gezin dat uit elkaar valt, kan zelfs positieve eigenschappen bij het kind wakker maken.

Diepere analyses van het cijfermateriaal tonen aan dat

meisjes van dertien iets meer onder een scheiding lijden. Pubers (12, 13- jarigen) en vooral meisjes vormen een meer kwetsbare groep, die zich minder gelukkig voelen. In tegenstelling tot wat meestal gedacht wordt, zijn jongeren die bij vader wonen zeker niet minder tevreden dan zij die bij hun moeder zijn ingetrokken. Scheidings- kinderen met een werkende moeder

De ouder die het huis uitgaat, hoeft zich geen zorgen te maken. Scheidingskinderen zien zichzelf meer door de ogen van de afwezige ouder dan door die van de verzorgende ouder.

zijn niet dubbel gehandicapt, zeggen de metingen.

Sleutelkinderen en vooral meisjes voelen zich goed als moeder werkt. In vergelijking met kinderen uit intacte gezinnen voelen scheidings- kinderen zich door hun ouders even positief beoordeeld. En ook de *afwezige ouder* hoeft zich geen zorgen te maken hij blijft voor zijn kind erg belangrijk. Het oordeel van

de niet-verzorgende ouder is voor het scheidingskind zelfs cruciaal.

Heel merkwaardig spreekt de studie van Ruut Veenhoven de meest gangbare opinies over de negatieve effecten van een scheiding op kinderen tegen. Welke emoties leven er achter de cijfers en waarom verschilt het resultaat van de studie zo sterk met wat de meeste mensen denken?

Huwelijkstevredenheid

— *In uw studie hebt u 2.734 Nederlandse adolescenten onder- vraagd. Bij het opzetten van het onderzoek hebt u zich laten inspireren door vooral Ameri- kaanse en ook Duitse weten- schappelijke publicaties. Denkt u dat de situatie in België anders ligt? Verschillen scheidingskinderen van land tot land?*

— *Ruut Veenhoven:* Het huwelijkspatruon is in de Westerse wereld eigenlijk opvallend gelijk. Wat in Amerika en Australië gebeurt, gebeurt ook in Nederland en België. In Nederland zijn bepaalde ontwikkelingen misschien iets sneller verlopen. De daling van het kindertal en de stijging van het aantal echtscheidingen is hier misschien iets vroeger ingezet.

— *Andere wetenschappers vertellen dat kinderen zich dikwijls schuldig voelen aan een scheiding en bovendien door hun omgeving gestigmatiseerd worden. Spreekt u dat tegen?*

— *Veenhoven:* Misschien is het vroeger ooit wel zo geweest. Mijn conclusie is in ieder geval, dat het schuldgevoel en die stigma's als

ze ook werkelijk bestaan, bijna geen schade aanrichten bij kinderen. Psychologen merken vaak dat kinderen die een scheiding meemaken, zich schuldig voelen aan de breuk tussen hun ouders. Ze denken soms dat uitgerekend hun aanwezigheid de ruzies tussen vaders en moeder verergerd hebben. Misschien hebben die kinderen wel een beetje gelijk. Kinderen zijn over het algemeen niet zo best voor het huwelijk.

— *De studie die u gemaakt hebt, berust op onderzoek bij adolescenten. Weet u ook iets van de invloed van scheiding op kleinere kinderen?*

— *Veenhoven:* Dat kan ik afleiden uit de literatuur die daarover bestaat, en waaruit blijkt dat scheidingen voor kleine kinderen harder aankomt. Of de schade blijvend is, weten we eigenlijk nog niet. Alle onderzoek dat kijkt naar effecten van scheiding heeft alle leeftijden bij elkaar genomen. Als je al die echtscheidingen samen over lange termijn bekijkt, heb je niet de indruk dat er grote blijvende schade is. In het totaalcijfer van de studie die ik gemaakt heb, zie je nauwelijks verschil in het welbevinden van kinderen uit een gebroken of een intact gezin. Ook daar zitten jongeren tussen die heel klein waren toen hun ouders gescheiden zijn, maar over exacte cijfers beschikken we niet. Een gemiddelde kan natuurlijk altijd misleidend zijn. Het is mogelijk dat je bij het uitsplitsen in leeftijds-categorieën een bepaalde leeftijds-klasse vindt die gevoeliger is dan een andere. De leeftijd van vier jaar kan misschien kritiek zijn, een kind

begrijpt nog niet veel, maar het leeft bewust genoeg om te merken dat het iets verliest. Bij diezelfde uitsplitsing kan je ook een groep vinden die er winst bij heeft, het is ook mogelijk dat een kind beter wordt van een scheiding.

Ongezond

— *Wat doe je als ouder, als het huwelijk niet zo goed loopt, bijeen blijven voor de kinderen of scheiden? Wat weegt het zwaarste door als u de studieresultaten bekijkt?*

— *Veenhoven:* Dat is een moeilijke vraag. Het hangt er natuurlijk van af hoe goed de partners hun huwelijk kunnen maken. Als er in huis met dingen wordt gegooid en er heerst een ondraaglijke spanning, is het natuurlijk beter om te scheiden. Tenzij natuurlijk, dat één van de partners die voor de kinderen zou moeten zorgen, zodanig in de war geraakt is dat de kinderen bij hem of haar nog slechter af zijn.

Als vuistregel zou ik zeggen, scheiden is niet plezierig voor kinderen, maar niet echt schadelijk. Waarom zou je dan een moeizaam huwelijk volhouden?

— *Een moeizaam huwelijk is wel schadelijk voor kinderen?*

— *Veenhoven:* Het is in ieder geval schadelijk voor de ouders zelf. Mensen die doorgaan in een slecht huwelijk worden er over het algemeen ongelukkig van en er zijn allerlei aanwijzingen dat het op de lange duur ook hun gezondheid schaadt.

— *Er wordt nogal eens verondersteld dat scheidingskinderen verwaarloosd worden omdat het dikwijls sleutelkinderen zijn. In uw studie vindt u geen verband tussen het geluk van de doorsnee-adolescent en het feit dat zijn moeder werkt. Meisjes die na een scheiding bij een werkende moeder wonen, scoren zelfs hoger dan meisjes die bij een moeder zonder werk wonen. Hoe verklaart u dat?*

— *Veenhoven:* Een eerste verklaring is natuurlijk dat de betere moeders gaan werken. Je kan je voorstellen dat gescheiden vrouwen, die moeilijk zijn voor hun omgeving en het moeilijk hebben met zichzelf, niet zo gemakkelijk buitenshuis gaan werken en dat de gezonde, opgewekte moeders wel gaan werken. Die tweede categorie moeders hebben vanzelfsprekend meer opgewekte kinderen. Op die manier kan er in onze cijferresultaten een selectie hebben plaatsgevonden. Ook is het mogelijk dat moeders, door te gaan werken na een scheiding, opbloeien en opvrolijken wat een gunstig effect heeft op het welbevinden van, vooral, de meisjes.

In tegenstelling tot de veelgehoorde bewering dat kinderen maar beter bij hun moeder blijven, wijzen uw metingen op het tegengestelde. De rechtbank wijst kinderen vooral aan de moeder toe en uw studie toont dat adolescenten liever bij vader wonen

Veenhoven Bij de interpretatie van die gegevens moet je erg voorzichtig zijn. De verschillen zijn heel erg klein en je mag zeker niet besluiten dat kinderen dan maar

beter bij vader blijven. De percentageverschillen in ons onderzoek zijn, volgens mij, een selectie-effekt. Vaders die voor hun kinderen zorgen, zijn meestal zeer toegewijde vaders, anders hadden ze hun kinderen nooit van de rechtbank gekregen. Verder is het voor oudere kinderen misschien gemakkelijker om met vader om te gaan. Ik denk dat vaders adolescenten iets vlotter vrijheid geven, terwijl moeders misschien geneigd zijn om hen toch nog als kleine kinderen te behandelen.

Liever een jongen

Het is niet alleen de vraag of kinderen een scheiding kunnen verwerken, maar ook of zij tevreden opgroeien in een éénoudergezin. Hoe belangrijk is het dat een kind door twee mensen opgevoed wordt?

— *Veenhoven:* Uit de studie blijkt dat er een verschil bestaat tussen kinderen uit een intact gezin en kinderen van wie één van de ouders verhuisd of gestorven is. Dat verschil is echter buitengewoon klein en vele malen kleiner dan het verschil in geluk tussen jongens en meisjes. Het zich goed voelen van kinderen hangt af van hoe oud ze zijn, hoe groot het inkomen van hun ouders is, of ze jongen of meisje zijn, en of ze al dan niet uit een gebroken gezin komen. Als je het gewicht van die factoren vergelijkt, verklaart het al dan niet opgroeien in een gebroken gezin slechts een half procent van het kindergeluk. Een jongen of meisje zijn, bepaalt veertien procent van het geluk. Dat is pas een relevant verschil.

— *Hoe meet u geluk?*

— *Veenhoven:* Iedereen hecht een andere betekenis aan het woordje „geluk”, zeker kinderen. Daarom hebben we die term niet gebruikt. We hebben hen gevraagd, stel je nu eens het best mogelijke leven voor en stel je eens het slechtst mogelijke leven voor. Op papier staat een berg. Op de top is het zalig leven, aan de voet ligt het triestigste leven. Waar zij hun leven schatten, moeten ze een kruisje zetten. Die schaal is in cultuurvergelijkend onderzoek al veel gebruikt en vermijdt het gebruik van dubbelzinnige woorden, zoals geluk of satisfactie

Ruut Veenhoven :
hoe meet je geluk?

Over de negatieve effecten van scheiding bestaan veel vooroordelen die door de resultaten van uw studie toch wat gemilderd of zelfs tegengesproken worden. Komen die vooroordelen van wetenschappers of veeleer uit de volksmond?

— *Veenhoven:* Beiden. Het is een vrij nieuw fenomeen dat er

zoveel echtscheidingen zijn. Vroeger was het huwelijk een economisch verbond, een scheiding was toen niet alleen contractbreuk het was ook een ramp als dat gebeurde. Zodat de meeste mensen toen vanzelfsprekend erg negatief stonden tegenover scheiden. Het huwelijk is stilaan anders geworden, het is nu een liefdesverbond dat veel brozer is. Scheiding komt dan ook veel meer voor. We hebben veel tijd nodig gehad om dat te aanvaarden en ondertussen zijn veel mensen die wilden scheiden, veroordeeld. *Het is slecht wat je doet en erg schadelijk voor de kinderen.* Door de schade een beetje te overdrijven, werden getrouwde mensen soms onder druk gezet om bij elkaar te blijven.

— *Waarschijnlijk is er vroeger ook wel meer schade geweest?*

— *Veenhoven:* Dat denk ik wel. Vooraleer een hopeloos huwelijk in die tijd op een scheiding uitliep, hadden de kinderen al zwaar onder druk gestaan. Bovendien, als je vroeger kinderen van gescheiden en niet-gescheiden ouders vergeleek, dan mat je vaak veel meer dan het effect van een gebroken gezin. Er was een tijd dat echtscheidingen vooral voorkwamen bij mensen uit lagere klassen, die zich niets van de moraal aantrokken. In de Verenigde Staten waren dat, bijvoorbeeld, bewoners van sloppenwijken Omdat die mensen een laag inkomen hadden en minder geïntegreerd leefden in de samenleving ging het met hun kinderen ook minder goed.

Die kwamen al gemakkelijker bij de psychiater terecht of in de

gevangenis, maar dat zegt niets over de scheiding van hun ouders.

Trouwen is in

— *Uit uw studie blijkt dat het negatieve effect van scheiding op kinderen heel miniem is. Had u dat verwacht?*

— *Veenhoven:* Omdat ik bij een ander onderzoek naar lange termijneffecten ook gezien heb dat de negatieve impact van scheiding heel gering is, had ik dat verwacht. Een aantal Amerikaanse onderzoeken hebben het geluk gemeten van volwassenen die in hun jeugd een scheiding hebben meegemaakt. Het gaat om mensen van ongeveer veertig jaar en het onderzoek levert kleine verschillen op, die net zo miniem zijn als in mijn studie. Je ziet ook dat het verschil door de generaties heen kleiner en kleiner wordt. Een kind waarvan de ouders in de jaren twintig gescheiden zijn, heeft een grotere tik gekregen dan een kind waarvan de ouders in de jaren veertig uit elkaar gegaan zijn.

— *Waar gaat dat volgens u naar toe? En wat met het huwelijk?*

— *Veenhoven:* Het verschil tussen scheidingskinderen en kinderen uit intacte gezinnen zal, volgens mij, helemaal verdwijnen of toch heel heel klein blijven.

Ik geloof zeker niet dat het huwelijk als instituut zal verdwijnen. In zekere zin is het huwelijk populairder dan ooit. Nooit waren er zoveel mensen die niet trouwen, maar gewoon samenleven. De relatie met een partner is vandaag heel belangrijk voor het geluk, alleen gebeuren er meer

wisselingen. Het zou me niks verbazen als het aantal scheidingen nog iets toenam, maar het aantal nieuwe relaties, hertrouwen, dat neemt ook toe.

— *Uit sommige onderzoeken is gebleken dat scheidingskinderen ook positieve eigenschappen ontwikkelen?*

— *Veenhoven:* Kinderen die met een scheiding geconfronteerd worden, zijn zich dikwijls meer bewust van het feit dat ze hun eigen boontjes moeten doppen en dat ze niet altijd op hun ouders kunnen vertrouwen. Ze zoeken heel wat dingen zelf uit en ook al is dat in het begin wat griezelig, dikwijls bereiken ze een hogere graad van zelfstandigheid. Scheidingskinderen hebben meestal ook een grote behoefte om dingen zelf goed te doen. Als je bedje gespreid ligt, is het niet zo nodig om je uit te sloven. Eénmaal dat vertrouwen geschokt is, worden kinderen zich bewust dat ze het zelf moeten rooien en de dingen goed doen.

Het omgekeerde effect is natuurlijk ook mogelijk, er zijn kinderen die het vertrouwen verliezen, angstig worden en juist daarom minder goed kunnen presteren. Wat uit onderzoeken blijkt, is dat het laatste iets minder voorkomt dan het eerste, en dat we in het verleden de positieve effecten van scheiding over het hoofd gezien hebben.

— *Uw studie leidt tot een erg opvallende conclusie over de ouder waaraan het kind niet wordt toegewezen. Scheidingskinderen zien zichzelf meer door de ogen van de afwezige ouder dan door die van*

de verzorgende ouder. Normaal verwacht je dat de relatie door het gebrek aan dagelijks contact snel zou verwateren?

— *Veenhoven:* „Uit het oog, uit het hart” gaat hier helemaal niet op. Een vader die het huis uitgaat en de verzorging van zijn kinderen aan zijn vrouw overlaat, denkt dikwijls dat hij na verloop van tijd niets meer voor hen te betekenen zal hebben. Uit mijn studie blijkt dat hij in het hoofd van die kinderen nog altijd bijzonder sterk aanwezig is. De manier waarop een kind naar zichzelf kijkt, zijn zelfwaardering, heeft heel veel te maken met de manier waarop hij denkt dat de afwezige ouder naar hem kijkt. Na de scheiding wordt de relatie met beide ouders opnieuw gedefinieerd. De relatie met de verzorgende ouder wordt meestal rustig en ontspannen. Het vormt een zekere basis en wordt als vanzelfsprekend gezien. Over de ouder die het huis uit is, stelt het kind zich steeds dezelfde vragen „Wat betekenen ik nog voor hem of haar”. Het is een onzekerheid die de jongeren blijft bezighouden. Ook al woon je niet meer in hetzelfde huis, je blijft steeds een betekenisvolle andere.